

'ER WACHTEN MIJ GEEN ZEVENTIG MAAGDEN, MAAR OOK GEEN ZEVENTIG STOKSLAGEN'

Het Laatste Avondmaal

Druk bij sterfbed van Youp

Deze week was de herdenking van het Laatste Avondmaal. In het besef dat zijn einde naderde, nam Jezus daar afscheid van zijn vrienden. In een serie interviews vragen we aansprekende landgenoten naar hun idee over hun eigen laatste avondmaal. Stel dat ze zouden weten dat hun einde nadert. Wie zouden ze aan tafel vragen? Vandaag het slot: cabaretier Youp van 't Hek.

Hij heeft wat met de dood. In zijn theaterprogramma's komt het einde meer dan eens voorbij. Met altijd dezelfde boodschap: leef je leven als het allerlaatste uur. Maak er wat van. Geniet. Want het kan zo voorbij zijn. Aan Youp het verzoek om vijf gasten te vragen voor zijn denkbeeldige laatste avondmaal. Maar vijf is hem veel te weinig. Het wordt druk, rond zijn sterfbed. Eerst zijn theorie. Dat je moet leven, zolang je de kans krijgt. En dan dus leven tot het gaatje. Alles eruit halen. „Ik verbaas me over mensen die zichzelf en hun wereldje zo serieus nemen. Ik snap niet dat mensen zich druk maken over een hekje, een deukje of een tientje of ander geneuzel waarmee ze bij de rijdende rechter zitten. Pas als de dood voorbij komt, merken dat soort types dat ze zijn vergeten te leven. Je kunt het beter vóór die tijd een beetje leuk hebben.”

Vertrouwde kringetje

Dan een verzoekje. Of we er zijn één na laatste avondmaal van willen maken, voor het verhaal. Want - mocht het zo ver zijn - wil hij zijn laatste avond met zijn gezin doorbrengen. „Gewoon in het vertrouwde kringetje met vrouw en kinderen. Lekker bij elkaar. Ik geloof niet dat er dan zo veel spannends gebeurt.” Niks op te biechten? „Ach, er is bij ons thuis al behoorlijk wat opgebiecht. Zo'n gezamenlijk etentje wordt meer een avond van elkaar met liefde en dankbaarheid nog een keertje diep in de ogen kijken.” Nog een verzoekje: of dat dan thuis kan, dat ultieme slottiner. „Want zoiets intiems past niet in een restaurant. Als je weet dat je doodgaat, kies je toch voor de vertrouwde omgeving van je eigen huis?” Hij filosofeert hoe het zou zijn, zo'n laatste gesprek. „Is het nog wel een gesprek, als je praat zonder toekomst? Als je praat zonder plannen,

haal je volgens mij alle druk eraf.” Voor zijn één na laatste avondmaal kiest hij voor een gastenlijstje met wie het niet zo zeer tot een gezamenlijke discussie hoeft te leiden. Wat gedachten uitwisselen is genoeg. De gasten:

Pol Pot. „Maar het mag ook Hitler zijn. Of Stalin. In ieder geval iemand die duizenden levens op zijn geweten heeft. Omdat ik die lieden maar niet kan begrijpen. Ik zou ze zo veel willen vragen. Hoe ze in vredesnaam nog konden slapen, hoe ze nog konden leven nadat ze verantwoordelijk waren voor het ombrengen van zo veel onschuldige mensen. Ik zou willen weten hoe dat voelt. Ik zou willen weten of het anders voelt als je één iemand ombrengt of een miljoen. Dat ene slachtoffer waar je tegenover staat, die kijkt je aan. Maar de ogen van een miljoen zie je niet. En hoe voelt dat als je er een half miljoen hebt weggewerkt. Wil je dan per se door tot het miljoen? Ik begrijp dat niet. Ik ben van het totale geweldloze. Als ik een lastige vlieg zie, pak ik eerst een megafoon om hem met mijn grote bek weg te krijgen. Maar slaan? Nee.”

„Die massamoordenaars zullen wel zeggen dat ze het voor hun land deden. Of voor een ideaal. Maar dan zit ik nog met de vraag: welk recht heb jij om dat te doen?”

Moeder Teresa mag naast Pol Pot komen zitten. „Omdat ik de uitersten zo leuk vind. Het eeuwige optimisme van die vrouw boeit me mateloos. Wat zou het mooi zijn als ze vertelt waar ze dat vertrouwen in de mensheid vandaan haalt. Wat ik zo prachtig aan haar vind is dat ze haar hele leven zo ijzerenheinig is doorgegaan. Ik bedoel: uiteindelijk heeft haar goedheid en al haar werk toch weinig kunnen veranderen aan de armoede in de wereld. Maar toch heeft ze mensen in uitzichtloze situaties in India hoop gegeven. En op kleine schaal het leven van mensen verbeterd. In die zinloze onerlijkheid

Youp van 't Hek over zijn einde: „Laat mij maar per ongeluk gaan. Misschien voorzichtig wat vergeetachtig worden en dan weg.” Foto Bart Homburg

heeft ze hulp toch zin weten te geven. Aan haar zou ik willen vragen waar ze dat eeuwige optimisme vandaan haalde om dat vol te houden.” „Net als iedereen heb ik wel eens zo'n bevlieging waarbij ik denk: ik ga alles anders doen. Eigenlijk zou mijn leven veel meer zin krijgen als ik net als moeder Teresa naar een krottenwijk in de Derde Wereld ga

om daar te helpen. Maar ik doe het toch maar niet. Als ik in een vol theater een grap vertel verdien ik lekker geld. Als ik dat aan Calcutta overmaak, hebben ze daar meer aan dan dat ik zelf kom. Dat heb ik thuis van mijn ouders geleerd. Dat het een verplichting is om je welvaart te delen, als je het goed hebt.” **Nelson Mandela** krijgt ook een uit-

nodiging. „Alle geweldloosheid die in die man schuilt, boeit me. Ik ben in Zuid-Afrika op het Robbeneiland geweest waar hij gevangen zat. Als er iemand daarna reden had om te schieten, was hij het. Maar hij deed het niet. Voor ik de boel hier verlaat, zou ik daarvoor waardering willen uitspreken. Maar hij hoeft niks te zeggen. Alleen naar hem kijken is

genoeg. Op alles heeft hij een antwoord in die glimlach gevonden.” **Willem Elsschot** schuift ook aan. „Omdat ik hem graag één keer wil vertellen dat ik onbedaarlijk om zijn boeken heb gelachen. Hij was de eerste die mij aan het lezen bracht. Door hem drong tot me door hoe geweldig de combinatie van woorden en humor kan zijn.” „Graag zou ik hem willen zeggen hoe knap ik het van hem vind dat hij zijn gewone werk met zijn schrijverschap kon combineren. Laatst heb ik mijn dochter een boek van hem gegeven, want ik gun het haar óók zo om van zijn teksten te genieten. Binnenkort neem ik haar ook mee naar Antwerpen. Dan gaan we naar het café waar Elsschot zat, en dan laat ik haar het kantoor aan de Groenplaats zien waar hij werkte. Ik wil haar de sfeer van die tijd laten proeven.”

Smokkelen

Dan gaan we een beetje smokkelen. Want voor hij doodgaat, wil hij eigenlijk nog zo graag even bijpraten met zijn publiek. Daarom maken we een uitstapje. Naar een uitgeverij theater Carré.

Hij vertelt over de brief die hij ooit van Toon Hermans kreeg. Een wijze tekst was het. Heel simpel, heel oprecht. En daarom misschien wel zo doeltreffend. Geschreven in de tijd nadat de grote komiek met zijn voorstellingen was gestopt en wist dat zijn einde naderde.

„Hij schreef dat het voor hem eigenlijk allemaal klaar was. Hij hoefde niks meer, hij verwachtte niks meer. En dat kon hij goed benoemen. Hij had alles losgelaten en kon daardoor als een wijs man boven de materie staan. Alles wat je dan zegt, krijgt zo'n extra laag van verstandigheid. Die periode in het luchtledige lijkt me een mooie levensfase. Dat niet meer moeten, maar het nog goed weten is toch het hoogst haalbare?” „In die fase zou ik als een soort van laatste avondmaal nog één keer in een vol Carré willen staan. En dan heerlijk keten met de zaal. Met 1700 man aan mijn voeten een mooi verhaal vertellen en weten dat het allemaal onzin is, waarmee we hier bezig zijn.”

Vergeetachtig

Dan filosofeert hij over zijn eigen einde. Hoe het zou moeten. „Laat mij maar per ongeluk gaan. Misschien voorzichtig wat vergeetachtig worden en dan weg. Mijn vader kreeg een hersenbloeding. Hij heeft de laatste vier jaar van zijn leven verlamd in een karretje gezeten. Hij leed aan afasie. Op het eind kon hij niet meer praten. En dat is héél erg, voor een Van 't Hek. Ik hoop dat het bij mij anders gaat. Zo maar per ongeluk weg, dat zou mooi zijn.” „Van het hiernamaals heb ik geen grote verwachtingen. Er wachten mij geen zeventig maagden, maar ook geen zeventig stokslagen. Ik wacht het rustig af. Dan is de verrassing des te groter als er wél wat is.” „Tegen mijn vrouw zeg ik vaak dat ze - als ik ertussenuit knijp - zo snel mogelijk een andere man moet zoeken. 'Maar,' zeg ik er altijd bij, 'zoek goed. Neem geen lul!’”

JAN VRIEND

Illusie of werkelijkheid van een breinbericht

Iemand onder een hersenscanner leggen en uit de opnamen voorspellen hoe gezond - of juist niet - zijn brein zal blijven. Prof. Guillén Fernández schetste die mogelijkheid onlangs in zijn oratie in Nijmegen. Op deze manier zou de ziekte van Alzheimer in een heel vroeg stadium zijn te voorspellen en daardoor beter te behandelen. Werkelijkheid of illusie?

"Binnen enkele jaren kunnen artsen voorspellen hoe een brein zich ontwikkelt. In navolging van het weerbericht kunnen we dan spreken van een breinbericht", luidt het bericht naar aanleiding van de oratie van

prof. Guillén Fernández, hoogleraar cognitieve neurologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Dat klinkt mooi. Dat klinkt wel érg mooi. Je onderzoekt bij wijze van spreken alle mensen van 60 jaar om na te gaan of bij hen de eerste tekenen van de ziekte van Alzheimer zich al laten zien. Fernández zou hiervoor een techniek willen gebruiken die bekend staat als fMRI, waarin f staat voor functioneel en MRI voor een afbeeldingstechniek, waarbij niet van röntgenstraling maar van magnetische resonantie gebruik wordt gemaakt. Wanneer iemand een taak wordt gegeven, bijvoorbeeld het onthouden van namen, dan is via fMRI te zien welke gebieden in de hersenen aan het werk worden gezet. Of bij patiënten met een hersenziekte juist niet meer. Maar zijn de aanwijzingen voor Alzheimer met deze afbeeldingstechniek echt zo sterk dat deze hersenziekte onomstotelijk kan worden aangetoond? Dat is immers een essentiële vereiste om mensen niet noodloos ongerust te maken of ten onrechte gerust te stellen.

Vroege diagnose leert patiënt wat toekomst brengt

En wat aan te vangen met hersenbeelden die onduidelijke of onbekende afwijkingen laten zien? Niet iedereen is zo gelukkig met de trend om afbeeldingstechnieken massaal op patiënten af te sturen. Prof. Yolanda van der Graaf, hoogleraar klinische epidemiologie van de beeldvormende diagnostiek aan de Universiteit Utrecht, spreekt in dit verband over de magie van de beeldvorming. „Iedereen, gezond of niet, wordt tegenwoordig door de medische stand lastiggevallen om zich te laten onderzoeken”, zegt ze in het jubileumnummer van het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde (NTvG) van eind vorig jaar. „Alles gaat onder het mom dat beeldvorming informatie geeft, en dat nauwkeurig beeldvorming nauwkeurig informatie geeft.” Daar is volgens haar wel het één en ander op af te dingen. Ze geeft het

voorbeeld van de door vaatchirurgen gewenste screening op zwakke plekken (aneurysma's) van de buikslagader. „Om één sterfgeval aan aneurysma te voorkomen, moeten 700 mensen worden gescreend en op de totale sterfte scheelt het niets, omdat vrijwel niemand doodgaat aan een aneurysma.” Maar waarom willen vaatchirurgen die screening dan? Haar antwoord is ontvullend. „Ze willen de straat op met hun spullen.” En even verder. „Patiënten wordt aangepraat dat al die technologie en al die beeldvorming op de een of andere manier goed is voor hun gezondheid.” Ook Fernández zou zijn fMRI aan de man willen brengen. „Deze technieken zullen de komende jaren massaal hun weg naar de kliniek vinden.” Maar waarom zouden we ons hoofd onder het MRI-apparaat willen leggen? Met fMRI kunnen we de aanloop naar de ziekte al vaststellen vóórdat de ziekte zich openbaart, aldus de Nijmeegse hoogleraar. „Door zo'n vroege diagnose weten 'patiënt' en arts niet alleen wat de toekomst brengt, maar kunnen ze ook eerder

preventief ingrijpen.” En om dat laatste gaat het natuurlijk, want alleen weten dat je Alzheimer zal krijgen is natuurlijk geen pretje. Momenteel zijn er medicijnen als galantamine en rivastigmine, zogenoemde cholinesteraseremmers, op de markt. Middelen met een twijfelachtige effectiviteit en met bovendien mogelijk ernstige bijwerkingen. Maar daar doet Fernández niet op. In het bericht wordt verwezen naar zenuwbeschermende stoffen waarvan de 'tot dusver tegenvallende resultaten voor een deel te wijten zijn aan de (te) late toediening. De effectiviteit van deze middelen zou verhoogd kunnen worden door deze stoffen in een vroeger stadium van de aandoening toe te dienen.' Maar dat is vooral nog nattevingerwerk.

HENK HELLEMA

Binnenkort kunnen artsen voorspellen hoe een brein zich ontwikkelt. Alzheimer valt dan in een vroeg stadium te voorspellen en is daardoor beter te behandelen. Foto GPD/Jacques Peeters

